

דגם תשובות בתלמוד — מסכת בבא מציעא, מס' 006281, קיץ תשע"ו

הערה למעריך: הדברים שכתובים בסוגריים אינם מחייבים את הנבחן.
בפרק זה הנבחן צריך לענות על שלוש מן השאלות 1-4.

פרק ראשון

1. הכרעת דין במצבי ספק

א. (1) "זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי" (ב, ע"א)

[הערה למעריך: על תת-סעיף זה — 20%]

(2) הדין — הטלית תהא מונחת [ביד בית דין] עד שיבוא אליהו [עד שיתברר למי מהם היא שייכת].
הנימוק לדין — במקרה שכל אחד מן השניים אומר "אני ארגתיה", אחד מהם הוא רמאי בוודאי ודין שבועה וחלוקה חל רק במקרה שאין אחד מהם רמאי בוודאי.

הדין במקרה זה שונה מן הדין במקרה של מקח וממכר כי במקרה של מקח וממכר אין וודאות שאחד מהם הוא רמאי כי ייתכן ששניהם קנו את הטלית ולשניהם התרצה המוכר [שניהם נתנו מעות וכל אחד מהם סבור שהמוכר התרצה למכור לו].

(ב, ע"א, רש"י ד"ה "במקח וממכר")

[הערה למעריך: על תת-סעיף זה — 80%]

ב. (1) הדין ב"ארבא" שונה מדין "שניים אוחזין בטלית" משום שב"ארבא" אף אחד מהם אינו מוחזק בספינה, ואילו ב"שניים אוחזין בטלית" כל אחד מהם מוחזק בטלית [ונחשב שכל אחד מהם יש חצי טלית כי "אנן סהדי" שמה שתחת יד אדם שייך לו].

הדין ב"מנה שלישי" שונה מדין "שניים אוחזין בטלית" כי ב"מנה שלישי" ברור שרק אחד הפקיד מאתיים, והחלוקה בין השניים אינה יכולה להיות אמת, ואילו ב"שניים אוחזין בטלית" אפשר לומר שהטלית באמת שייכת לשני האוחזים [כגון שהגביהו אותה בבת אחת או שנתרצה מוכר למוכרה לשניהם].

(ב ע"א תוד"ה "ויחלוקו")

[הערה למעריך: על תת-סעיף זה — 62%]

(2) ב"ארבא" יש בוודאי רמאי, ולכן לא יחלוקו אלא כל דאלים גבר, וב"שניים אוחזין בטלית" אין בוודאות רמאי ולכן יחלוקו.

[הערה למעריך: על תת-סעיף זה — 38%]

ג. — השלטונות קונסים ומענישים עונשים חמורים בגין הכאה.

— העיקרון המנחה את פסק הדין "כל דאלים גבר" הוא שמי שהחפץ שלו — יתאמץ יותר. אולם כיום יש אנשים שאינם נוהגים ביושר, אלא באלמות ובגזל ומוכנים להתאמץ להשיג ממון גם אם הוא לא שייך להם.

2. שבועת המשנה בחשוד על ממון ושבועה

- א. (1)** לדעת רבי יוחנן שני האוחזים בטלית צריכים להישבע [ואין אומרים שכל אחד כבר מוחזק בחצי שנוטל על פי תקנת חכמים, כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף בטליתו של חברו ואומר שלי היא] [ועל ידי חיוב השבועה אדם יפרוש מתקיפת טלית חברו כי לא ירצה להישבע לשקר] (ג, ע"א; ה, ע"ב).
- לדעת אביי שני האוחזים בטלית צריכים להישבע משום שחוששים שמא אחד מן האוחזים תפס בטלית כדי לגבות חוב ישן שהוא מסופק לגביו [ואנשים פורשים מספק שבועה ואינם פורשים מספק ממון] (ו, ע"א).
- (2)** אביי לא קיבל את דעתו של רבי יוחנן כי אם היינו חושדים שאחד מן האוחזים תוקף את חברו כדי לגזול אותה, לא היינו מטילים עליו שבועה, כי מי שחשוד על גזל חשוד גם על שבועת שקר (ו, ע"א, רש"י ד"ה "אביי אמר").
- ב. (1)** — איסור שבועה חמור בעיני האנשים מאיסור גזלה (ה, ע"ב, רש"י ד"ה "לא אמרינן").
- איסור שבועה חמור מאיסור גזלה [שהעולם נדעזע על "לא תשא"] (שם, תוד"ה "דחשיד").
- [הערה למעריך: די בהסבר אחד]
- [הערה למעריך: על תת־סעיף זה — 40%]
- (2)** אדם שכבר הוחזק גזלן יש לחשוד בו שגם ישבע לשקר, אבל אדם שלא הוחזק גזלן אלא שהוא רק חשוד בכך אין לחשוד בו גם על שבועת שקר [ה, ע"ב, תוד"ה "דחשיד"].
- [הערה למעריך: על תת־סעיף זה — 60%]
- ג. (1)** הקושיה: מדוע בסיפור על הרועה שהעידו עליו שאכל שתיים מן הבהמות שנמסרו לו (ה, ע"א) הוא נפסל לשבועה משום גזלנות, הרי הוא משלם על אלו שאכל, ואם כן יוכל להישבע על השאר שעליהן הוא רק חשוד?
- (2)** על פי התוספות, קושיה זו אינה קשה כי התשלום ששילם הרועה הוא בעקבות עדות של עדים ואינו נחשב השבת טובה, כי העדות אילצה אותו להשיב, ולכן הוא עדיין בחזקת גזלן ופסול לשבועה משום גזלנות.

3. ייאוש שלא מדעת

- א. (1)** ייאוש שלא מדעת — ייאוש שעדיין לא היה בשעת המציאה מכיוון שהבעלים אינם יודעים שהחפץ אבד להם, אך יש להניח שהבעלים יתייאשו כאשר יידעו על כך.
- לפי אביי, כדי שהמוצא יוכל לזכות באבדה הבעלים צריכים להתייאש ממנה לפני שהיא נמצאה, אולם בשעת המציאה הבעלים כלל לא ידעו שהחפץ אבד להם ולכן עדיין לא התייאשו.
- (2)** הקושיה היא על רבא הסובר שייאוש שלא מדעת הווי ייאוש.
- הקושיה — זיתים וחרובים אינם נושרים מן העץ בדרך כלל ועדיין לא נודע לבעלים שנשרו, אבל כשיוודע להם הם יתייאשו. המשנה אסרה על המוצא לקחת את הזיתים והחרובים. אבל לפי רבא שסובר שייאוש שלא מדעת הווי ייאוש יש לראות בייאוש העתידי ייאוש עכשיו בשעת המציאה, והדין צריך להיות הרי אלו שלו (שם).
- ב. (1)** בעל הבית לא ידע על הפרשה בשעת הפרשת התרומה, אך כשנודע לו הדבר אמר לתורם שהיו לו פרות יפים יותר מאלו שהפריש. העובדה שאכן יש פרות יפים יותר מוכיחה שאכן התכוון לכך והתרומה נחשבת תרומה. משמע שאפשר להחשיב את שביעות הרצון שאחרי הפרשה כאילו הייתה בעת הפרשה, וזהו אותו עיקרון שייאוש שלא מדעת הווי ייאוש — מחשיבים את הייאוש שהיה רק לאחר שנודע לבעלים כייאוש בשעת המציאה.
- (2)** אמימר ורב אשי אכלו מן הפרות כי הניחו שהאריס נותן להם מחלקו, וכשיחלוק עם מרי בר איסק יפחית את הפרות שנתן להם. מר זוטרא לא אכל כי חשש שהאריס נותן להם מחלקו של מרי בר איסק, ולא יפחית את הפרות מחלקו בשעת החלוקה (כב, ע"א, ותוד"ה "מר זוטרא").
- ג.** דעת בעלי התוספות — למרות ההנחה שבעל המכולת יתראה כשידע, הדבר דומה לייאוש שלא מדעת שההלכה היא שלא הווי ייאוש, ולכן אין להחשיב את ההסכמה העתידיה כהסכמה מראש, ולכן אסור לעשות כן.
- דעת הש"ך — ייאוש שלא מדעת הוא כאשר הבעלים מתייאשים מן החפץ בעל כורחם, אך במקרה של המכולת מכיוון שבעל המכולת עתיד להסכים אפשר לראות בהסכמה העתידיה הסכמה מראש.

4. מציאה ברשות של אחר

- א. (1)** רש"י — מדובר בחפץ שהעלה חלודה רבה ["דשתיך טפי"] ואנו מניחים שאחד מבני רשות הרבים שהניח את החפץ ושכחו שם כבר התייאש (כה, ע"ב, רש"י ד"ה "מחציו ולחוף").
- תוספות — מכיוון שמדובר בחפץ שהעלה חלודה, מן הסתם כבר חיפשו הבעלים את החפץ ולא מצאו, והתייאשו (כו, ע"א, תוד"ה "בכותל")
- [הערה למעריך: התלמיד צריך לענות לפי רש"י א לפי התוספות]
- (2)** — המשנה (כו, ע"ב) אומרת ש"מצא בחנות — הרי אלו שלו", ואינה מתחשבת בכך שבעל החנות יקנה את האבדה מדין חצרו של אדם קונה לו. הסיבה לכך, לדעת התוספות, היא מכיוון שמדובר במעות קטנות שבעל החנות לא ימצא אותן בחנותו. מוכח לפי זה שאין חצר קונה חפץ שבעל החצר לא ימצאו.
- בהמשך המשנה שם כתוב: "הלוקח פרות מחברו... ומצא בהן מעות הרי אלו שלו". ובגמרא העמיד ריש לקיש משום רבי ינאי את דין המשנה בלוקח מן התגר שאף הוא קנה את הפרות ואין ידוע של מי המעות שנמצאו בהם. ולכאורה חצרו של התגר קנתה לו את המעות, ומדוע המעות הם של הלוקח? אלא יש לומר שהתגר לא היה מוצא את המעות ולכן אין חצרו קונה את המעות (כו, ע"א, תוד"ה "דשתיך").
- ב.** — התוספות עסקו במקרה שאין הרבה סיכויים שבעל החצר ימצא את החפץ שבחצרו, אולם במקרה הנדון בגלל הפרסום של המבצע רבים מבני הבית מחפשים בתוויות הבקבוקים את תווית הפרס.
- התוספות עסקו במקרה שהחפץ הוא הפקר אם בעל החצר לא ימצאו, אולם במקרה הנדון הבקבוקים נקנו במשיכה למארכת, עם כל האוצר שבהם.
- ג.** מדוע מותר למוצא ליטול את החפצים לעצמו ולא נאמר שהחפצים שייכים לשוכר האחרון של הבית? הרי לכאורה דין אבדה שנמצאה בבית מושכר צריך להיות כמו דין מעות שנמצאו בשוקי ירושלים (חוץ משוק סוחרי הבהמות) בשעת הרגל, שאנו מניחים שהן מעות של מעשר שני [כמו רוב המעות שנמצאות בירושלים בשעת הרגל] דהיינו שמניחים שהן נפלו סמוך למציאתן [כי רגילים לטאטא את שוקי ירושלים בכל יום, ואם נפלו המעות לפני הרגל כבר היו מוצאים אותן באותו יום שנפלו], ואם כן גם בבית מושכר יש להניח שהחפצים שייכים לשוכר האחרון של הבית [כי כל שוכר בודק היטב את כל זוויות הבית לפני שהוא יוצא, ואם כן לא ייתכן שהחפץ שנמצא כעת שייך לשוכרים הקודמים אלא לשוכר שיצא כעת כי את החפצים שהשאירו השוכרים הראשונים מצאו כבר השוכרים שבאו לאחריהם].

פרק שניבפרק זה הנבחן צריך לענות על שלוש מן השאלות 5-8.5. הילך

- א. (1)** כי במלווה הכתוב בשטר יש שעבוד קרקעות, והודאה בקרקעות היא "הילך" [משום שקניין השעבוד כבר קיים והרי זה כבר כגבוי — ד, ע"א, רש"י ד"ה "הילך"] [ד, ע"ב, רש"י ד"ה "טעמא").
- (2)** הודאה בשני דינרים היא הודאה בסכום הכתוב בשטר [סלעים או דינרים — הכוונה לפחות שניים]. בהודאה בשלושה דינרים, הסלע [או הדינר] השלישי הוא הודאה במלווה בעל פה (ד, ע"ב).
- ב. (1)** "מיגו" — נאמנות אדם בטענתו על בסיס הנחה שאם היה רוצה לשקר היה יכול לטעון טענה טובה ממנה שהיה נאמן עליה.
- שאלת בעלי התוספות — מדוע לדעת רבי שמעון בן אלעזר הלווה שטוען שלוש חייב שבועה? נאמין לו בטענה זו במיגו שאם היה רוצה לשקר היה טוען שתיים ונפטר משבועה [מדין "הילך"]! [ד, ע"א, תוד"ה "וש"מ"].
- [הערה למעריך: על תת־סעיף זה — 57%]
- (2)** תשובת בעלי התוספות על שאלתם: מכיוון ש"הילך" פטור, אילו היה הלווה טוען שתיים היה פטור משבועה גם על השאר מדין כופר הכול. אבל כאשר טען שלוש אין לו "מיגו" שהיה יכול לטעון שתיים כי אז היה כופר בכול, ואין אדם מעיז פניו לכפור הכול, כלומר סתם אדם אינו חצוף עד כדי שיכפור בכל ההלוואה בפני בעל חובו [הואיל וחברו מכיר בשקר] — ג, ע"א, תוד"ה "מפני"].
- [הערה למעריך: על תת־סעיף זה — 43%]

6. מציאות ולפנים משורת הדין

- א. (1) אי־אפשר להוכיח מדברי רב אסי כי ייתכן שרבי שמעון בן אלעזר סבר שמותר לזכות באבדה שנמצאה במקום שרבים מצויים בו גם אם הרוב הם יהודים, אבל רב אסי הוא שחילק בין רוב כנענים לרוב יהודים והסכים לדעת רבי שמעון בן אלעזר רק במקום שהרוב הם כנענים (כד, ע"ב).
- (2) יהודים סוברים את נהר בירן ומנקים אותו ולכן יש להניח שהאבדה נפלה מאחד היהודים שעסקו בסכירת הנהר, ומאבד זה לא יתייאש כי יסבור שהמנקים היהודים ימצאו את אבדתו (כד, ע"ב).
- ב. (1) הסבר על פי רש"י: אביו של שמואל מצא חמורים במדבר לאחר שעברו שנים עשר חודש מזמן שאבדו והחזיר אותם לבעליהם.
- ההתנהלות היא "לפנים משורת הדין", כי יש להניח שהבעלים התייאשו לאחר זמן כה רב, ומן הדין היה יכול לקחתם לעצמו.
- (2) הסבר על פי התוספות: אביו של שמואל החזיר את החמורים עצמם ולא את דמיהם, אף שעברו שנים עשר חודש והיה יכול להפסיק לטפל בהם ולמכור אותם ולהשיב למאבד את דמיהם, ומעשה זה הוא "לפנים משורת הדין". (כד, ע"ב, רש"י ד"ה "בתר תריסר ירחי שתא" ותוד"ה "לבתר")

7. אונאת דברים וגנבת דעת

- א. (1) שאלת הגמרא: מכנה שם רע לחברו לכאורה זהה למלבין פני חברו ברבים, ואם כן מדוע הם נמנים בנפרד? תשובת הגמרא: גם אם החבר התרגל לכינוי ואינו מתבייש, גם אז המכנה את חברו בכינוי יורד לגיהנום ואינו עולה מכיוון שהוא התכוון לבייש את חברו.
- (2) אשתו של אדם, כי מתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה (נט, ע"א). גר, מפני שסורו רע ויש חשש שמא יצא לתרבות רעה (נט, ע"ב).
- ב. 1. [מותר לחנווני לחלק קליות ואגוזים לתינוקות] כי גם שאר החנוונים יכולים לנהוג כך [אני מחלק אגוזים ואתה יכול לחלק שזיפים].
2. [מותר למכור במחיר זול יותר מהשער הנהוג בשוק] כי גם שאר החנוונים יכולים לנהוג כך [והמוכר שגרם לירידת מחירים זו "זכור לטוב"].

8. שאלות קצרות

- א. משביעים את מי שכופר בכל הממון שתובעים ממנו. מטרת השבועה היא שיודה (ה, ע"א; ה, ע"א).
- ב. לכתחילה לא ייטול כי אם המוצא ייטול את החפץ שיש לגביו ספק שמא הונח בכוונה יפסידו הבעלים כי הם לא ימצאו את החפץ, וגם המוצא לא יוכל להכריז על החפץ כי אין בו סימנים. אבל אם המוצא נטל את החפץ לא יחזיר אותו לאדם שטוען שהחפץ שלו כי אין בחפץ סימנים. [לקבל הסבר ל"אם נטל לא יחזיר" על פי התוספות (ד"ה "ואם") שמדובר שהוליכו לביתו ויש לחשוש שהבעלים באו ולא מצאו את החפץ ולא יבואו שוב ולכן אין להחזיר את החפץ למקום שהיה בו] (כה, ע"ב).
- ג. הדין: חייב להחזיר.
- הטעם: המאבד אינו מתייאש [מיד] כי הוא סבור שרק אדם אחד היה אתו כשנפל לו הסלע, ואם כן יוכל להשביעו שבועת היסת שלא מצא את המטבע. [ואף שיתיאש לבסוף אחרי השבועה, הלכה כאב"י שייאוש שלא מדעת לא הווי ייאוש] (כו, ע"א – ע"ב).
- ד. בת שבע הוגדרה "ספק אשת איש" כי כל אחד מן הלוחמים של דוד [כמו אוריה החתי, בעלה של בת שבע] היה כותב גט לאשתו על תנאי שאם ימות במלחמה תהיה מגורשת מעכשיו [ולא תיזקק ליבם], ולכן היו הנשים ספק מגורשות. דוד ענה לאנשים שהלבינו את פניו: מי שבא על אשת איש מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא, אבל מי שמלבין את פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא.
- (נח, ע"ב – נט, ע"א)
- ה. 1. היא סברה שהחודש הקודם הוא חסר וביום שלושים הוא ראש חודש ואין נפילת אפיים, אולם טענה, שכן החודש הקודם היה מלא וביום שלושים הייתה נפילת אפיים.
2. בדיוק בזמן שהגיע רבי אליעזר לנפילת אפיים בא עני ועמד בפתח הבית והיא הוציאה לו לחם. (נט, ע"ב)

פרק שלישי - קטע שלא נלמד

- בפרק זה הנבחן צריך לענות על ארבע מן השאלות 9-13.
9. דרך א – החצר שכורה לשוכר, והשוורים הם של השוכר.
 הקושי בדרך א – אם זה המקרה, אין היגיון בדין שהזבל הוא של בעל הבית [במקרה זה הזבל צריך להיות של השוכר].
 דרך ב – החצר לא שכורה לשוכר, והשוורים הם של המשכיר.
 הקושי בדרך ב – אם זה המקרה, אז פשוט שהדין הוא שהזבל של המשכיר, ואין צורך לתנא ללמד דין פשוט זה.
 [הערה למערך: די בדרך אחת ובקושי שיש בה]
10. הדרך: החצר של המשכיר, והשוורים הגיעו מבחוץ. הגללים (=הזבל) של בעל הבית ולא של בעל השוורים כי מן הסתם בעל השוורים הפקיר את הגללים וחצרו של בעל הבית קנתה לו [לפני שהספיק השוכר לזכות בהם].
11. המשנה [על פי הדרך האחרונה] מסייעת לרבי יוסי ברבי חנינא שאמר שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, ובמשנה נאמר שהזבל של בעל הבית אף שהוא [אינו נמצא שם] אינו יודע שיש בחצרו זבל.
12. בברייתא כתוב שאם בעל החצר אמר שחצרו תקנה לו את כל המציאות שיגיעו אליה באותו יום, "לא אמר כלום", כלומר החצר לא קנתה לו. אבל לפי רבי יוסי ברבי חנינא החצר קונה אפילו שלא מדעתו.
 תשובת הגמרא: "הכא במאי עסקינן בחצר שאינה משתמרת".
13. הקושיה: אם אכן הברייתא עוסקת בחצר שאינה משתמרת, לא מובנת הסיפא של הברייתא שאומרת שאם התפרסם בעיר דבר המציאה שבחצרו, "דבריו קיימין", כלומר חצרו קנתה לו; ולכאורה הפרסום אינו אמור להשפיע שחצר שאינה משתמרת תקנה לבעליה.
 על פי התירוץ בגמרא, החצר היא "כחצר המשתמרת" כי הפרסום גורם לכך שאנשים פורשים מן המציאה, [ולכן היא קונה אף בלא ידיעת בעל החצר].